

Nr 152.

Av herr **Andersson, Elof, m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning).

I proposition nr 93 till riksdagen har Kungl. Maj:t framlagt förslag om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning). Principerna för detta förslag kunna i viktiga avseenden icke av oss godtagas, och såsom motivering för denna vår ståndpunkt anföra vi följande:

Klagomålen i anledning av nu utgående familjebidrag äro allmänna och väl grundade. Redan den omständigheten att den tungt arbetande apparat, som ombesörjer prövningen av ansökningar för dylika bidrag, obestriddligen i så hög grad har misslyckats med sin uppgift gör att ingen torde förorda bibehållandet av nuvarande system, som desslikes är behäftat med stora sakliga svagheter. Det är följaktligen synnerligen tacknämligt att en nyordning kommer till stånd, vilken undanröjer de betydande missförhållandena på hithörande område.

Tyvärre präglas emellertid propositionen i allt för hög grad av en strävan att sammanföra i detta sammanhang oförenliga synpunkter. Resultatet av bemödandena härutinnan har blivit vad det måste bliva, nämligen en kompromiss, vilken icke löser det föreliggande problemet på ett rationellt sätt och för den skull i tillämpningen skapar nya orättvisor. Detta obestriddliga förhållande avspeglar sig också mycket klart i åtskilliga av de yttranden över sociala försvarsberedskapskommitténs arbete — vilket arbete ligger till grund för propositionen — som myndigheterna avgivit.

Den första bestämda invändningen mot propositionen måste göras med avseende å den föreslagna individuella behovsprövningen för den del av familjebidraget, som överstiger det till alla bidragsberättigade utgående grundbeloppet. Det är svårt att upptäcka konsekvensen i denna klyvning av ersättningen, så att en del skall utgå automatiskt till alla, oavsett familjernas ekonomiska förhållanden, och utbetalningen av en annan del bli beroende av behovsprövning. Är man anhängare av den individuella behovsprövningens princip, vore det väl riktigt att förorda behovsprövning i samtliga bidragsfall. Arbetet med en sådan fullständig prövning bleve nämligen icke väsentligt mera betungande än den prövning, som blir följden av ett bifall till propositionen. Tar man hänsyn till inkomstförhållandena i den svenska befolkningen är det alldeles uppenbart att den ojämförligt största

delen av de krigstjänstskyldiga befinna sig i sådan ekonomisk situation att de nödgas begära bidrag utöver grundpenningen. Varken kommittén eller departementschefen har ansett det rimligt att förorda behovsprövningen såsom genomgående princip. Lösningen av svårigheterna har man försökt finna i det systemet att endast en del av familjebidraget skulle behovsprövas. Härigenom bibehålles emellertid alltför mycket av nuvarande bestämmelsernas olägenheter, utan att några nämnvärda lättnader i arbetsbördan vid prövningen av ansökningarna erhållas.

Men ännu mera. Som exempelvis svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet med sin stora erfarenhet i hithörande frågor klart utsagt, blir det i praktiken så gott som omöjligt att verkställa en behovsprövning, vilken i sak är någonting utöver en summarisk behandling av ärendena. Om detta uttalande har obestriddlig giltighet — vilket det måste anses hava — då är det svårt att förstå, vad den omständliga »behovsprövningen» skall tjäna till.

Men det absolut avgörande för oss, då vi icke kunna godtaga behovsprövningsprincipen i fråga om familjebidraget, är att detta bidrag enligt vårt sätt att se absolut icke kan eller får betraktas såsom ett understöd i vanlig mening. Familjehjälpen bör utgå såsom ett visserligen knappt tillmätt, men dock vederlag för de till krigstjänstgöring inkallades ekonomiska uppoffringar i statens tjänst. Endast om man lägger en sådan uppfattning till grund för denna frågas behandling och avgörande, blir det möjligt att komma fram till ett någorlunda rättvist resultat. Ty det framstår såsom orimligt att bördorna för riksförsvarets effektivitet skola pressas över på vissa grupper i folket och — såsom hittills varit fallet på grund av militära skäl — i det väsentliga på vissa landsdelar. Principen att hela nationen med sina resurser skall stå solidarisk för riksförsvaret måste så långt möjligt upprätthållas. Propositionen innebär tyvärr ett avsteg från denna linje.

Förslaget att kommunerna skola garantera staten mot slöseri med familjebidragen genom att själva i allmänhet satsa en femtedel av utgivna bidragsbeloppen medför nya och stora orättvisor. Kommunbidraget ger anledning till den andra bestämda invändningen mot propositionen. Kommunerna ha genom manskapsinkallelserna till krigstjänstgöringen i många fall tillfogats mycket kännbara inkomstminskningar till följd av skatteunderlagets försvagning. Men härutöver vill man nu pressa över även en betydande försörjningsbörd på kommunerna, när detta försörjningsproblem blivit aktuellt uteslutande på grund av statliga åtgöranden och intressen. Det är icke möjligt att godtaga en dylik princip.

Ett system med kommunala bidrag leder dessutom utan ringaste tvivel till andra betänkliga och icke önskvärda konsekvenser. Man vågar nämligen med största bestämdhet göra gällande att ett bifall till propositionen beträffande denna detalj om kommunala bidraget skall medföra en sådan olikhet i bidragsbeviljandet i olika kommuner att ett starkt och berättigat missnöje blir följden på grund av de uppenbara orättvisor, som nödvändigt-

vis inställa sig. För många landskommuner med svagt skatteunderlag uppstå nämligen stora finansiella bekymmer, om de skola tvingas att bidraga till familjehjälpen inklusive hyresbidrag och näringsbidrag. Detta kommer i sin tur att i många fall medföra den risken att de kommunala organen tvingas att bli så njugga vid bidragsbeviljandet för att hålla den egna kommunens utgifter nere, att systemet i praktiken leder till att de för krigstjänstgöring inkallades rätt de facto blir kränkt därigenom att familjen icke erhåller den hjälp, statsmakterna avsett. I de välsituerade kommunerna finns denna risk givetvis i regel icke. Här kan man räkna med generositet i bidragsbeviljandet. Helt annorlunda ställer sig saken i de fattiga kommunerna. En ny orättvisa skulle genom bifall till propositionen tillfogas stora delar av lantbefolkningen, och mot denna orättvisa är det nödvändigt att reagera. Det är lätt att inse, vad följden blir, när det på grund av dessa förhållanden visar sig att ersättningen för krigstjänstgöringen kommer att vara olika stor även när de till tjänstgöring inkallades ekonomiska behov eljest äro lika stora. Erfarenheterna från Finland giva klart belägg för att ett system med lika ersättning utan särskild behovsprövning är det allra bästa samt medverkar till att hos truppen skapa den känsla av allas lika ställning i förhållande till staten, som är av största psykologiska betydelse.

Departementschefen framhåller att det av statsfinansiella hänsyn är nödvändigt att upprätthålla behovsprövningen av bidragen och kommunbidraget. Emellertid återfinnas i propositionen inga sådana kostnadskalkyler, vilka övertyga om att detta påstående är riktigt. Ett försök, som vi själva gjort att komma fram till vissa mera bestämda uppgifter härutinnan, har icke givit det resultat som departementschefens generella uppfattning innehåller.

Överslagsberäkningar rörande kostnaderna för familjepenning åt hustrur och barn enligt propositionen, § 4, utvisa följande:

a) Antal hustrur och barn.

Män i hela folkmängden i åldern 20—45 år	1 200 000
Därav: gifta	600 000
utan barn	240 000
I ortsr. I	120 000
II	65 000
III	55 000
med barn	360 000; antalet barn
I ortsr. I	230 000
II	80 000
III	50 000
I ortsr. I	840 000
II	250 000
III	135 000

b) *Beräknade kostnader för maximala bidrag till alla hustrur och barn.**Hustrur:*

I ortsg. I	350 000 à 1,75 kr. pr dag	612 500 kr.	
II	145 000 à 2,00 » » »	290 000 »	
III	105 000 à 2,25 » » »	236 250 »	
Samtliga hustrur				600 000, kostnad pr dag 1 138 750 kr.

Barn:

I ortsg. I	840 000 à 0,70 kr. pr dag	588 000 kr.	
II	250 000 à 0,80 » » »	200 000 »	
III	135 000 à 0,90 » » »	121 500 »	
Samtliga barn				1 225 000, kostnad pr dag 909 500 kr.

Summa kostnader pr dag 2 048 250 kr.,
eller runt 2 milj. kr. = 60 milj. kr. i månaden.

c) *Beräknade kostnader vid behovsprövning, varigenom 75 % av samtliga hustrur och barn få maximala bidrag och 25 % blott grundbeloppen.**Hustrur:*

75 % med maximala belopp:

I ortsg. I	262 500 à 1,75 kr. pr dag	459 375 kr.	
II	108 750 à 2,00 » » »	217 500 »	
III	78 750 à 2,25 » » »	177 188 »	
Summa				450 000 hustrur, pr dag 854 063 kr.

25 % med grundbelopp 1 kr. pr dag:

Samtliga ortsg grupper	150 000 hustrur à 1 kr.	150 000 kr.
Samtliga hustrur	600 000	1 004 063 »

Barn:

75 % med maximala belopp:

I ortsg. I	630 000 à 0,70 kr. pr dag	441 000 kr.	
II	187 500 à 0,80 » » »	150 000 »	
III	101 250 à 0,90 » » »	91 125 »	
Summa				918 750 barn pr dag 682 125 kr.

25 % med grundbelopp 0,40 kr. pr dag:

Samtliga ortsg grupper	306 250 barn à 0,40 kr.	122 500 kr.
Samtliga barn	1 225 000	804 625 »

Summa kostnader pr dag 1 808 688 kr.,
eller runt 1,8 milj. kr. = 54 milj. kr. i månaden.

d) *Av dessa kalkyler framgår, att borttagandet av behovsprövningen för familjepeningen skulle medföra en kostnadsökning av 11 % eller från 54 milj. kr. till 60 milj. kr. i månaden, om 75 % behovsprövas.*

Om man räknar med $\frac{1}{10}$ eller 120 000 man bli siffrorna $\frac{1}{10}$ av de redovisade, d. v. s. 6 milj. kr. i månaden utan behovsprövning och 5,4 milj. kr. i månaden med behovsprövning; kostnadsökningen givetvis 11 %. Per år blir i detta fall merkostnaden 7,2 milj. kronor.

Att denna merutgift verkligen skulle ur statsfinansiella synpunkter vara så betänklig att den nödgade statsmakterna att välja en linje med uppenbara olägenheter och sociala orättvisor, synes icke ha blivit styrkt och torde icke heller kunna styrkas. Dessutom äro, som synes, här återgivna kalkyler byggda på den åldersfördelning i familjerna, då maximiantalet barn finnes. Alltså torde man ha rätt att utgå ifrån att de verkliga kostnaderna bliva lägre än de här angivna.

Däremot framstår det klart, vilka stora fördelar, som äro att vinna genom att slopa behovsprövningen och till följd därav också avstå från det kommunala bidraget. I stället för ett besvärligt och tidsödande ansökningsförfarande med skrivelser och blankettifyllning behövdes blott ett enkelt konstaterande av den till krigstjänstgöring inkallades familjeförhållanden, vilket kunde vitsordas av vederbörande pastorsämbete och kommunala myndigheter, varefter ersättningen genom postverket utbetalades till familjen från och till dag, som av vederbörande militära myndigheter meddelades.

I nära anslutning till propositionens förslag om näringsbidrag befinner sig ett annat synnerligen betydelsefullt spörsmål. Herr Åqvist har i andra kammaren vid innevarande riksdag berört saken i en fråga till hans excellens statsministern och erhöll därvid ett tillmötesgående svar. Vi syfta på att särskilt svårlösta ekonomiska problem uppkomma för många små företagare, när de inkallas till militärtjänstgöring, svårigheter vilka icke torde kunna övervinnas genom anlitan av det i propositionen föreslagna synnerligen betydelsefulla näringsbidraget. Dessa företagare ha ofta fasta utgifter för sin lilla rörelse, vilka utgifter de icke kunna minska eller helt komma ifrån. Sådana utgifter äro räntor och amorteringar, vissa slag av försäkringsavgifter i samband med rörelsen o. s. v. Utan allt tvivel är det synnerligen angeläget att dessa faktiska förhållanden beaktas i detta sammanhang. Närmast kan tänkas såsom en lämplig lösning av detta problem att en statens lånefond inrättades till stöd åt den kategori, vi här fäst uppmärksamheten på. Det borde vara möjligt att få till stånd en skyndsamt utredning om denna sak så att förslag i ämnet kan föreläggas årets riksdag. Vi yrka alltså att riksdagen fattar ett sådant beslut.

Sammanfattningsvis innehålla våra yrkanden följande:

Vi föreslå beträffande familjepeningen (paragraf 4 i propositionen) att densamma med i propositionen angivna maximibelopp utgår till en var för krigstjänstgöring inkallad medborgares familj. Beträffande ortsgrupperingen

tillstyrka vi propositionens förslag. Kostnaderna böra i sin helhet bestridas av statsmedel.

Beträffande bostadsbidraget (paragraf 7 i propositionen) förhåller det sig något annorlunda än med avseende å familjepenningen. Enligt vår mening bör det dock principiellt stadgas att bostadsbidrag skall utgå till förhyrd bostad enligt de allmänna grunder, som i propositionen angivas. Skillnaden mellan propositionen och vårt förslag är alltså i huvudsak den, att vi önska ett uttalande av riksdagen att bostadsbidrag bör utgå i de fall, då bostads-hyra erlægges.

För att i detta avseende nödig kontroll må kunna åstadkommas kräves det otvivelaktigt att de i propositionen föreslagna nämnderna få pröva ansökningarna och bevilja bostadsbidragen. Däremot finns ingen anledning att av kommunerna kräva att dessa skola bära någon del av kostnaderna. Ej heller bör någon kommunandel i kostnaderna för näringsbidragen (propositionens paragraf 10) ifrågasättas.

Med avseende å bostadsbidraget anse vi det rimligt att beslutet så tillvida får retroaktiv verkan att ansökan härom skall kunna avse tiden från den 1 januari 1940 och bliva prövad enligt här angivna principer, detta för att i någon mån bereda rättvisa åt den stora grupp av inkallade, vilka tvingats att sätta sig i skuld för sin inkomstminskning under den tid, som hittills förflutit.

Med hänsyn till vad vi sålunda föreslagit torde propositionens paragraf 26 kräva omformulering.

I syfte att bevaka statens intresse, när bostadsbidrag och näringsbidrag beviljas, torde vara lämpligt att i den lokala nämnden ingår en av länsstyrelsen utsedd ledamot med besvärsmätt.

Vi föreslå slutligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt utredning och förslag till årets riksdag om åtgärder i syfte att stödja smärre företagare vid till följd av krigstjänstgöring iråkade ekonomiska bekymmer med avseende å för deras verksamhet ofrånkomliga fasta utgifter, räntor, amorteringar o. d.

På grund av vad sålunda anförts hemställa vi att riksdagen måtte besluta,

att familjepenning skall utgå med i propositionen angivna maximibelopp och ortsguppering samt utan behovsprövning till en var för krigstjänstgöring inkallad medborgare, som enligt de i propositionen angivna allmänna grunderna därav bör komma i åtnjutande;

att bostadsbidrag i regel skall utgå i de fall, då hyra erlægges för bostad eller då ersättning av andra skäl kan vara särskilt påkallad;

att alla kostnader i samband med denna förordnings tillämpning skola gäldas av statsmedel;

att ansökan om bostadsbidrag må kunna avse tiden från 1 januari 1940;

att i den i propositionen föreslagna lokala nämnden skall finnas en av länsstyrelsen utsedd ledamot och att denne tillerkännes besvärsrätt;

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsam utredning så att förslag till årets riksdag måtte kunna framläggas om åtgärder, exempelvis genom en statlig stödlånefond, i syfte att möjliggöra för smärre företagare och näringsidkare, vilka till följd av inkallelse för militärtjänstgöring kommit i ekonomiska svårigheter, att gälda deras rörelse åvilande fasta och ofrånkomliga utgifter, såsom räntor och amorteringar, försäkringsavgifter o. s. v.

Stockholm den 13 mars 1940.

Elof B. Andersson.

Sam Larsson.

J. Bergman.

B. v. Stockenström.

N. Gärde.
